

Зупинка IV: Чернівці

Чернівці – адміністративний, економічний і культурний центр Чернівецької області, розташованої на землях Північної Буковини.

Нинішні Чернівці простяглися обома берегами вздовж звивистого Пруту більш як на 12 км і займають площу понад 150 квадратних кілометрів.

Археологи й історики довели, що у Пруто-Дністровському межиріччі селилися ранньослов'янські племена, і припускають, що назва "Чернівці" походить від старослов'янського слова "черн", тобто "чорний город" (Чорноград), оборонні стіни якого були чорні, бо збудовані з землі та дуба. Заснований у XII столітті Черн був форпостом Галицького, а згодом – Галицько-Волинського князівства.

У середині XIII століття за велінням татарського воеводи Бурундая фортецю спалили. Через деякий час мешканці зруйнованого літописного Черна переселилися в більш безпечне місце і заснували нове поселення на правому березі ріки Прут.

Століттями тривала боротьба між Польщею, Молдавією та Угорщиною за територію Північної Буковини. З 1359 року місто відійшло до складу Молдавської держави.

Першу письмову згадку про Чернівці знаходимо у грамоті молдавського господаря Олександра І від 8 жовтня 1408 року. На цій підставі у 2008 році місто Чернівці широко відсвяткувало своє 600-річчя.

Чернівці здавна були центром округи і значним торгівельним центром завдяки вигідному розташуванню, через місто пролягали великі торгові шляхи із Північно-Західної Європи в Молдавію і далі – на Балкани та в Туреччину. Із часом тут з'явилася митниця, проводився двотижневий ярмарок, на який з'їжджалися купці з різних країн. Про масштаби торгів свідчить такий факт: у 1587 році тут було продано понад 30 тисяч голів великої рогатої худоби. Внаслідок воєн Чернівці були неодноразово пограбовані та спалені польськими військами у 1497, 1509, 1531 і 1688, турецькими – у 1476 і 1714, татарськими – у 1626, 1646, 1650 і 1672 роках. Двічі, у 1650 і 1653 роках, Чернівцями заволодівали запорізькі козаки, ведучи боротьбу із польською шляхтою. Бували тут і війська російського царя: у 1709 році, переслідуючи шведів після Полтавської битви, та у 1739 році після перемоги над турками під Хотиним.

У 1774 році, згідно з Кючук-Кайнарджинським договором, Чернівці і вся Буковина потрапили під владу австрійської монархії, яка утрималась на цих землях аж до 1918 року. Чернівці стали адміністративним центром Буковини, місто поступово розбудовувалося. У 1780 році відкрився поштамт, а

Історична екскурсія станціями Львівської залізниці

у 1855-му – телеграф. У 1813-1817 роках споруджено приміщення гімназії, у 1843-1847 роках збудовано міську ратушу.

Буржуазно-демократична революція 1848 року ліквідувала кріпацтво і стала поворотним етапом у розвитку капіталізму. У Чернівцях з'явилися монополістичні об'єднання, торгово-фінансові банки, з'явилася біржа та торгівельна палата. За рахунок напливу румунських, польських, німецьких колоністів різко зросла кількість населення, почалося спорудження житлових будинків та інших споруд. Значному економічному розвитку сприяла поява в Чернівцях залізниці. У 1866 році завершилося будівництво залізничної гілки Львів-Чернівці, яка планувалася як частина великої магістралі, що мала пов'язати зручним залізничним сполученням австрійську метрополію із Чорним морем. На той час англійські підприємці розглядали Чернівці як один із пунктів трансконтинентального проекту сполучення Англії зі своєю колонією Індією. Ділянка залізниці у 266 км була другою на західноукраїнських землях. У 1869 році залізниця була продовжена до Іцкан (Сучави) і з'єднана у 1870 році з Яською залізницею. У 1884 році було споруджено залізницю до Новоселиці на кордоні з Росією. Чернівці стали важливим міжнародним транспортним вузлом. У 1864-1882 роках під керівництвом чеського архітектора Йосифа Главки споруджено чудовий комплекс – Резиденцію буковинських митрополитів. 1875 року в Чернівцях урочисто відкрили університет, 1883 року в місті з'явився телефонний зв'язок. Були збудовані кафедральний собор, вірмено-католицька церква, вчительська семінарія, міський театр (архітектори. Ф. Фелькнер, Г. Гельмер – автори проектів оперних театрів у Відні й Одесі), концертний зал музичного товариства. Наприкінці XIX століття споруджується водогінна та водозбірна мережі, трамвайна лінія,

вулиці в центрі освітлюються електрикою. Місто поступово набуло європейського вигляду та перетворилося на великий промисловий центр Північної Буковини.

1 липня 1889 року залізниця Львів-Чернівці-Ясси була в числі перших одержавлена і переведена під управління цісарської адміністрації.

У 1885 році в Чернівцях було утворено товариство "Буковинські локальні залізниці", яке побудувало в регіоні низку місцевих залізниць. Після з'єднання у 1890-х роках залізницею Заліщиків, Чорткова, Тернополя відкрилось пряме сполучення галицького Поділля з Буковиною. У 1899 році залізниця з'єднала Коломию, Городенку та Стефанешти.

У Чернівцях, важливому залізничному вузлі, у 1908 році будується новий вокзал європейського зразка. На його архітектурі наклали відбиток зовнішній вигляд міського театру. Центральні об'єми з куполами – дуже близькі за рішенням, навіть алегоричні скульптури обох будівель майже ідентичні.

Чернівці поступово стали центром української культури на Буковині. Тут з'явилися поети, які писали українською. Серед них Гаврило Продан (1816-1844 рр.) і Василь Фарлієвич (1783-1851 рр.), відомий український письменник Юрій Федькович (1834-1888 рр.). З містом пов'язане життя і творчість видатної письменниці Ольги Кобилянської (1863-1942 рр.), письменника і педагога Осипа Маковая, який у 1895 році був редактором газети "Буковина", а пізніше викладав українську мову і літературу в учительській семінарії. Студентами в різні роки тут були Іван Франко, Лесь Мартович, Дмитро Лук'янович та інші видатні громадські і культурні діячі. У Чернівцях творили Е. Нойбауер, Л. Симиґінович-Штауфе, С. Воробкевич, К. Француз, Й. Обріст, А. Гржимали, О. Калужняцький, К. Устиянович, М. Пігуляк, К. Лобст та інші.

Під час Першої світової війни Чернівці опинились у центрі бойових дій, у місті тричі змінювалася влада. Війна завдала значних руйнувань місту, населення зазнало грабунків та репресій. 11 листопада 1918 року Чернівці були окуповані румунською армією. Почалася тотальна румунізація, яка супроводжувалася закриттям українських шкіл.

28 червня 1940 року Північна Буковина з Чернівцями відійшли до СРСР, а 2 серпня 1940 року було створено Чернівецьку область у складі УРСР.

6 липня 1941 року в місто після тривалих боїв увійшли німецько-румунські війська. У східній частині Чернівців було створено гетто, де перебували в ув'язненні 50 тисяч громадян. За 33 місяці окупації було закатовано і розстріляно 6 тисяч осіб. Незважаючи на репресії, на Чернівецькому залізничному вузлі, заводі "Індустрія", інших підприємствах активно діяли підпільні антифашистські групи. У березні 1942 року страйк залізничників Буковини на десять днів паралізував роботу залізниць. Проводились непоодинокі диверсії. Наприклад, у середині 1943 року сталася аварія ешелону, внаслідок якої згоріло 30 вагонів з військовим вантажем.

29 березня 1944 року війська 1-го і 2-го Українських фронтів під командуванням Жукова та Конєва визволили Чернівці. Окупанти демонтували і вивезли устаткування ряду заводів і фабрик, розграбували цінності університету, театру, вивели з ладу електростанцію та міський водогін. Чернівчани наполегливо взялися за відбудову міського господарства. Був відновлений рух поїздів на ділянці Коломия-Чернівці. У 1947 році в основному була завершена відбудова промисловості. Впродовж наступних років у місті запрацювали машинобудівельний завод, нові текстильні підприємства, бавовняно-прядильна фабрика. У 1967 році містом почали курсува-

ти тролейбуси. У Чернівцях були відкриті залізничний технікум та залізничне училище. Бурхливого розвитку зазнала діяльність підприємств електронної промисловості: "Електромаш", "Кварц", "Вимірювач", "Гравітон".

У Чернівцях розпочали пісенну творчість Володимир Івасюк, Софія Ротару, Назарій Яремчук, Василь Зінкевич. У вересні 1989 року тут відбувся перший український пісенний фестиваль "Червона Рута".

Сьогодні Чернівці – це поважний економічний, науковий та культурний центр буковинського краю.

Після війни залізниці Буковини увійшли до складу Львівської, а потім на деякий час відійшли до Кишинівської залізниці, у Чернівцях був створений залізничний відділок. У 1953 році, згідно з постановою Ради Міністрів СРСР №1263 від 14.03.1953 р., Одеська і Кишинівська залізниці були об'єднані, а Чернівецький відділок відійшов до складу Львівської залізниці.

У наш час залізниці буковинського краю входять до Івано-Франківської дирекції залізничних перевезень ДТГО "Львівська залізниця". Експлуатаційна довжина колій у Чернівецькій області становить 398,1 км. На території області діють 25 залізничних станцій, які обслуговують 103 промислових підприємства. В області нараховується 12 відокремлених структурних підрозділів залізниці. На Чернівецькому вузлі діють чотири залізничні станції: позакласна – Чернівці, яку ще називають Чернівці-Центральні, вантажні Чернівці-Північні (до 1964 року – Градіна-Публіка) та Чернівці-Південні (до 1964 року – Моши), проміжна – Садгора (до 1964 року – Садгура). Рух поїздів забезпечують локомотивне, пасажирське та вагонне депо, дистанція колії, дистанція сигналізації і зв'язку. На вузлі дислокуються колійна машинна станція, дистанція захисних лісонасаджень, будівельне управління та інші залізничні підрозділи.

Вокзал Чернівці зазнав капітальної реставрації і ремонту, його теперішній вигляд милує око численних гостей і жителів міста.

У Чернівцях навчається багато молоді у Чернівецькому національному університеті, Буковинській державній медичній академії, Чернівецькому торгово-економічному інституті, Чернівецькому факультеті Харківського політехнічного інституту, восьми технікумах, у т.ч. – в технікумі залізничного транспорту, п'яти гімназіях, трьох коледжах, трьох ліцеях, десяти профтехучилищах та майже у 40 школах.

Культурно-мистецьке життя чернівчан урізноманітнюють театр, філармонія та музеї. У центрі міста розміщена рукотворна оаза – ботанічний сад Чернівецького національного університету. Гаї і парки, мальовничі гірські краєвиди, бурхлива ріка в оточенні дерев – краса і гордість Чернівців.

Юрій ТОМІН

Фото з домашнього архіву автора

ЗАСНОВНИКИ:
управління Львівської залізниці та дорпрофсож
Ресстраційне свідодство
КВ № 1252.
Редактор
Ігор ПАРАЦАК
тел. 226-32-97
факс. 226-41-83
Заступник редактора
Андрій ВЕЗДЕНКО.....226-26-10

Відповідальний секретар
Галина КВАС.....226-25-67
Кореспонденти:
Орися ТЕСЛЮК.....226-32-03
Ольга ПАДКОВСЬКА.....226-01-65
Дмитро ПЕЛИХ.....226-36-23
Олександр ГЕРШУНЕНКО.....226-37-83
Оксана ПОДОЛЬСЬКА.....226-39-34
Коректор Валентина СУТАК.....226-37-80
Бухгалтер Тетяна АНДРУШКО.....226-46-80

Львівський
Залізничник

Адреса редакції: 79000
м. Львів, вул. Гоголя, 1.
E-mail: lz@railway.lviv.ua
ГС ДТГО "Львівська залізниця"
Р/р 260000092670
Код ЄДРПОУ 20851444 МФО 325956
ЛФ АБ "Експрес-Банк"

Індекс газети 30223.
Виходить щоп'ятниці.
Тираж 38 282.
Замовлення 212.
Зверстано у комп'ютерному центрі редакції газети "Львівський залізничник".
Комп'ютерна верстка
Антоня БЕГЛЯРОВА 226-38-15.
Склад редакційної колегії:
Ігор Парашак, Андрій Везденко, Орися Теслюк, Галина Квас, Олександр Гершуненко.

Точка зору авторів може не збігатися з позицією редакції.
Передрук текстових чи візуальних матеріалів газети можливий лише з письмового дозволу редакції. Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали. Рукописи та листи авторам не повертаються. При цитуванні посилання на газету "Львівський залізничник" обов'язково.
Газету віддруковано у "Видавничому Домі "Високий Замок".